

SUG`URTA ISHIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNING XORIJ TAJRIBASI

Komiljonov Elyorbek Musojon o'g'li

*Andijan qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar insituti sug'urta ta'lim yo'nalishi
talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada mamlakatimiz sug`urta bozorini raqamlashtirish asosida boshqarish va sug`urta kompaniyalari tomonidan taklif qilinayotgan sug`urta xizmatlarini raqamli sug`urta xizmatlariga o`tkazish masalalari ko`rib o`tilgan. Bunda dunyoni rivojlangan sug`urta bozori va uning ishtirokchilari bo`lgan sug`urta kompaniyalarini tajribalaridan foydalanilgan.*

Kalit so'zlar: *raqamlashtirish, sug`urta, xorij tajribasi, sayt, qaror, raqamli texnologiyalar, sug`urta polisi, mobil dastur.*

KIRISH

Sug`urta xizmatlarining elektron turlari internet-sug`urta yoki zamonaviy tilda aytganda raqamli sug`urta texnologiyalarining shakllaridan biri hisoblanadi. O`zbekiston sug`urta bozorida sug`urta xizmatlarining elektron turlarini qo`llanilish holatini tahlil etishdan oldin ushbu yo`nalishda xorijiy davlatlarda amalga oshirilayotgan ishlarni o`rganish foydadan xoli emas. IT sohasidagi mutaxassis A.Ahmedovning fikriga ko`ra, birinchi elektron sug`urta turlari AQShda joriy etilgan bo`lib, bu 1994 yillarga to`g`ri keladi. Qizig`i shundaki, internetdagi dastlabki sug`urta vakolatxonalarini sug`urta kompaniyalari emas, balki sug`urta brokerlari tashkil etishgan. AQShning "EindMyInsurance" brokerlik kompaniyasi 1994 yilda internet tarmog`ida o`zining saytini yaratadi. Keyinchalik "Progressive", "Elektric Insurance-Company" va "Allstate" sug`urta kompaniyalari ham tarmoqda o`z saytlarini yaratib, mijozlarga elektron sug`urta xizmatlarini ko`rsatgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Sug`urta bozori hududiy joylashuviga qarab xalqaro, mintaqaviy va milliy sug`urta bozorlariga bo`linadi. Milliy sug`urta bozori biron-bir mamlakat hududidagi sug`urta muassasalarini va ularni faoliyatini o`z tarkibiga oladi. Jahondagi eng yirik milliy sug`urta bozori Amerika Qo`shma shtatlaridir. Iqtisodiy jihatdan rivojlangan mamlakatlarda yig`iladigan sug`urta tushumlarining 43 foizdan ortig`i AQSh hissasiga to`g`ri keladi. Bu yerda hayotni sug`urta qiluvchi 2600 dan ortiq va boshqa umumiy turdagi sug`urta xizmatlarini ko`rsatuvchi 3800 ta kompaniya faoliyat ko`rsatmoqda. Ulardan ba`zi birlari dunyo sug`urta bozorida ham oldingi o`rinlardadir. Masalan, "Prudenshial of Amerika" kompaniyasi mamlakat ichki bozorida birinchi va

1992-yil boshida mavjud aktivlari, to'plagan sug'urta mukofotlari bo'yicha uchinchi o'rinni egalladi.¹

Jahon sug'urta xizmatlari bozorida raqamli texnologiyalarni joriy etish va rivojlantirishga qaratilgan "Insurtech" deb nomlanuvchi startap loyihalarini moliyalashtirishga katta e'tibor qaratilmoqda. "Willis Towers Watson" sug'urta brokerlik kompaniyasi o'tkazgan tadqiqot natijalariga ko'ra, AQShda 2018 yildan 2023 yilning birinchi yarmiga qadar hayotni va sog'liqni sug'urtalash bo'yicha startap loyihalariga 5,1 mlrd.AQSh dollari, baxtsiz hodisalardan sug'urtalash va mulklarni sug'urtalash yuzasidan startap loyihalariga 4,2 mlrd.AQSh dollari miqdoridagi pul mablag'lari sarflangan. Ushbu sug'urta turlarini raqamlashtirish bo'yicha jahon sug'urta bozorida amalga oshirilgan investitsiyalarning qariyb 58,0 foizi AQSh, 7,0 foizi Buyuk britaniya, 5,0 foizi Germaniya va Xitoy, 4,0 foizi Hindiston, 3,0 foizi Fransiyaga va qolgan 18,0 foizi esa boshqa davlatlar hissasiga to'g'ri kelgan.

Keltirilgan raqamlar, yuqorida qayd etilganidek, 2023 yilning birinchi yarmiga oid bo'lib, bizning nazarimizda, ushbu raqamlar 2024 yilning oxiriga kelib keskin oshgan bo'lishi mumkin. Buni shu bilan asoslash mumkinki, bugungi kunda jahon sug'urta bozorida raqobat keskin kuchaygan bo'lib, mijozlarning talablariga mos keladigan yangi sug'urta xizmat turlarini taklif etish, aynan, Insurtech sug'urta texnologiyalari orqali taqdim etiladi. Bunga hech qanday shak-shubha bo'lishi mumkin emas.

Shuni alohida qayd etish zarurki, mamlakatimizda ham raqamli texnologiyalarning bir ko'rinishi sifatida elektron sug'urta turlarini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Masalan, "Kafolat" sug'urta kompaniyasining veb-saytida quyidagi ma'lumotlar mavjud: "Sug'urta polisini uyingizdan chiqmagan holda daqiqada rasmiylashtirishni xohlaysizmi? www.kafolat.uz orqali arizalarni rasmiylashtiring", "Sug'urta xizmatlari mobil dasturi orqali". Ushbu jummalarni chuqurroq tahlil etadigan bo'lsak, unda sug'urta xizmatlarini ko'rsatishdagi innovatsion yondashuvni, aniqroq qilib aytganda, sug'urtaning raqamlashtirilgan qiyofasini kashf etish mumkin.²

Rivojlangan mamlakatlarning tajribasidan kelib chiqqan holda O'zbekiston Respublikasi sug'urta bozorida faoliyat ko'rsatayotgan sug'urta kompaniyalari o'z biznes jarayonlarini raqamli texnologiyalarning eng sodda shakllarini qo'llash asosida tashkil etishga harakat qilmoqda. Aksariyat sug'urta kompaniyalari ayrim sug'urta xizmatlarini rasmiy veb-saytlariga joylashtirilgan va Android platformasida ishlaydigan mobil ilovalari orqali onlayn tarzda sotishni yo'lgan qo'ygan. Masalan, respublika sug'urta

¹ M Sharapova. "Iqtisodiy islohotlar sharoitida O'zbekiston Respublikasida sug'urta bozorini rivojlantirish yo'llari". "Science and Education" Scientific Journal / ISSN 2181-0842. 22.03.2022. 1179-b.

² "Kafolat" sug'urta kompaniyasi sayting bosh sahifasi// www.kafolat.uz.

bozorining xususiy sektorida faoliyat ko`rsatayotgan "Gross insurance" sug`urta kompaniyasi o`zining www.gross.uz sayti orqali mijozlarga transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligini majburiy sug`urtalash, qo`chmas mulk sug`urtasi, avtosug`urta (kasko), tibbiy sug`urta va sayohat sug`urtasi kabi sug`urta xizmatlarini onlayn sotish tizimini joriy etgan. Tizimning mijoz uchun qulaylik tomoni shundaki, birinchidan u sug`urta polisini o`ziga qulay shartlarda va sanoqli daqiqalarda rasmiylashtiradi, ikkinchidan sug`urta kompaniyasiga xizmat haqi sifatida to`lanadigan sug`urta mukofotini amaldagi to`lov tizimlari, masalan, Payme tizimi orqali uyidan yoki ish xonasidan turib amalga oshirishi mumkin.³

XULOSA

O`zbekistonda potensial sug`urta qildiruvchilarga onlayn rejimda sug`urta xizmatlarini ko`rsatish rivojlangan davlatlarning tegishli ko`rsatkichlaridan ancha ortda qolmoqda. Masalan, bundan besh yil oldin Yevropada 99,3 mlrd.evro miqdoridagi sug`urta mukofotlari yoki umumiy sug`urta mukofotlarining 8,2 foizi onlayn sug`urta polislarini sotish orqali kelib tushgan. 2023 yil yakunlari bo`yicha Rossiya Federatsiyasida global Internet tarmog`i orqali sotilgan sug`urta polislar bo`yicha 67,8 mlrd.rubl miqdorida sug`urta mukofotlari kelib tushgan. Bu umumiy sug`urta mukofotlarining 4,6 foizini tashkil etgan.

Sug`urta faoliyatini raqamli texnologiyalar asosida samarali tashkil etish, sug`urta kompaniyalari va sug`urta qildiruvchilarga tegishli ma'lumotlarning ishonchli saqlanishi va muhofaza etilishini ta'minlash choralari ko`rish, sug`urta xizmatlarini global internet tarmog`i orqali xarid qilish bo`yicha yuridik va jismoniy shaxslarga imkoniyat va shartsharoitlar yaratish maqsadga muvofiqdir.

ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasi//Xalq so`zi, 2020 yil 26 yanvar.
2. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 2 avgustdagi "O`zbekiston Respublikasining sug`urta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini ta'minlash chora-tadbirlari to`g`risida"gi PQ-4412- son qarori.
3. "Kafolat" sug`urta kompaniyasi saytining bosh sahifasi// www.kafolat.uz.
4. "O`zbekinvest" onlayn sug`urta sohasida insurance.uz ni taklif etadi. (2019). // www.uzbekinvest.uz.

³ "Gross Insurance" sug`urta tashkiloti veb-saytining bosh sahifasi (2020). www.gross.uz.

5. “Sug`urtaning barcha turlari elektron amalga oshiriladi”. YANGI O`ZBEKISTON. 25.10.2021

6. M Sharapova. “Iqtisodiy islohotlar sharoitida O`zbekiston Respublikasida sug`urta bozorini rivojlantirish yo`llari”.